

Шпілик М.
студентка юридичного фального
університекультету
Західноукраїнського націонату

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права ЗУНУ
Кравчук В.М.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ

Актуальність дослідження для сучасної правової науки та практики обумовлюється тим, що для правильного застосування правових норм необхідно знати, які факти можуть впливати на їх виникнення та дію. Класифікація юридичних фактів допомагає визначити, які факти можуть мати значення для правових відносин та які відношення між ними можуть виникати. Це сприяє розумінню складних правових ситуацій, допомагає уникненню неправильного застосування правових норм та забезпечує більш точне та обґрунтоване прийняття правових рішень. Тож прогресуюча складність сучасної правової системи вимагає точної та детальної класифікації юридичних фактів.

Теоретичною основою дослідження є результати наукових пошуків представників вітчизняної та зарубіжної наукової правової думки. Чільне місце займають положення, які розроблені в працях із загальної теорії права та галузевих наук. Зокрема, вагомий внесок у вивченні проблеми юридичних фактів здійснили О. Грищук, М. Козюбра, В. Косович, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Шаповал та інші науковці. Їх дослідження висвітлюють окремі аспекти проблеми: загальну характеристику юридичних фактів, деякі підходи до їх класифікації.

Метою дослідження є з'ясування сутності та основних принципів та критеріїв класифікації фактів, які мають юридичне значення, а також дослідження різних підходів до класифікації юридичних фактів, їх порівняння та оцінка в контексті сучасної правової науки та практики.

Основний виклад матеріалу. Узагальнюючи загальнотеоретичні підходи до поняття юридичних фактів, можемо констатувати, що юридичні факти – це певні обставини із реального життя, які закріплені в правових нормах, а отже мають юридичне значення, і з якими пов'язують виникнення, зміну чи припинення правових відносин. Так, зокрема, вказує М.В. Кравчук [1, с.322].

Класифікація юридичних фактів є невід'ємною частиною правової науки. Здійснювати класифікацію юридичних фактів можна за різними критеріями і підставами. Так, перший важливий критерій – це характер

вольового елемента, згідно з яким усі юридичні факти поділяються на події і дії. Така класифікація в науці є загальноновизнаною [2, с.232]. Дії – активна поведінка суб'єкта з його волі, що зумовлює настання юридичних наслідків [3, с.59-60] (вчинки особи, дії органів влади тощо). Події – природні явища (землетрус, повінь, буревій тощо) або соціальні явища (війна, страйк), виникнення та існування яких не залежать від волі та свідомості людини.

Дії у свою чергу поділяються на правомірні та неправомірні. Правомірні дії відповідають імперативам правових норм, виражають правомірну (з точки зору чинного законодавства) поведінку. Неправомірні – суперечать нормам законодавства, завдають шкоди інтересам особи, суспільства та держави. Важливість цієї класифікації полягає в тому, що вона охоплює дві досить протилежні сфери правової реальності. З одного боку – дії, договори, заяви, адміністративні акти, що стосуються «нормальних» правовідносин, з іншого – проступки, кримінальні правопорушення, що призводять до створення охоронних правовідносин. Навіть дуже скептичне ставлення до правових класифікацій не може свідчити про те, що було досягнуто правового висновку: правові ситуації з протилежним суспільним значенням охоплюються однією класифікацією.

В свою чергу правомірні дії поділяються на юридичні акти та юридичні вчинки. Юридичні акти — це дії, які спрямовані безпосередньо на досягнення правового результату. Підтверджуючи чи спростовуючи юридичні факти, громадяни, державні органи та інші суб'єкти встановлюють, змінюють або припиняють для себе чи для інших суб'єктів правовідносини. Вчинки породжують правові наслідки незалежно від того, усвідомлював суб'єкт їх правове значення чи ні, бажав він настання правових наслідків чи ні.

Якщо брати до уваги події то вони поділяються на абсолютні – обставини, виникнення яких не залежить від волі людей, та відносні – обставини, виникнення яких має зв'язок із волею людей, а їх закінчення – ні.

За характером наслідків вчені поділяють юридичні факти на такі [1, с.322; 4, с. 110-111]:

- правостворюючі, тобто ті, що встановлюють право (з їх існуванням пов'язують виникнення правовідносин);

- правозмінюючі (за допомогою цих фактів відбувається зміна правовідносин, що вже існують);

- правоприпиняючі (такі обставини, за наявності яких приводиться до припинення існуючих правовідносин);

- правопоновлюючі (належать обставини, за наявності яких поновлюються права, що колись існували).

Якщо класифікувати юридичні факти за характером дії у часі, то можна виділити дві групи: факти однократної дії та факти-стани.

Факти однократної дії – це такі обставини, які мають юридичне

значення лише в конкретних одиничних випадках. Їх існування є коротким, після чого вони зникають, але за період свого існування вони породжують правові наслідки (прийняття рішення, подання заяви, каліцтво, смерть, народження).

Факти-стани – тобто факти досить тривалої безперервної дії. До станів відносять громадянство, шлюб, членство в громадському об'єднанні, трудовий стаж, вагітність, сп'яніння, родинні відносини. Факти-стани можна відносити як і до фактів-дій, так і до фактів подій.

Класифікація юридичних фактів може бути здійснена і за їх змістом. Це означає, що факти, що стосуються діяльності фізичних та юридичних осіб, природні події та соціальні явища можуть бути виділені як окремі види.

Також згрупувати юридичні факти можна за їхнім відношенням до права. Наприклад, факти, що знаходяться поза межами права, можуть бути відокремлені від фактів, які створюють або впливають на правові відносини. Ця класифікація допомагає зрозуміти, як право відрізняється від інших видів регулювання поведінки та які факти можуть мати значення для правових відносин.

Досить поширеними підходами до класифікації юридичних фактів є й такі:

1) за призначенням (цей підхід передбачає класифікацію юридичних фактів за тим, що вони спричиняють або викликають. Наприклад, події, які мають наслідком настання права власності, права наслідування або розірвання договору);

2) за правовим наслідком (цей підхід передбачає класифікацію юридичних фактів за тим, що вони породжують. Наприклад, події, які мають наслідком виникнення обов'язку, відповідальності чи права);

3) за відносинами між суб'єктами правовідносин.

Кожен з цих підходів має свої переваги та недоліки. Підходи за призначенням та за правовим наслідком досить прості та легко використовувані в практиці, але не дозволяють враховувати специфічні особливості відносин між суб'єктами правовідносин. Критерій за відносинами між суб'єктами правовідносин додає можливість розглядати юридичні факти у контексті їх взаємодії з іншими факторами, але може бути досить складним у використанні в практиці.

У сучасній правовій науці та практиці найчастіше використовуються комбінації різних підходів до класифікації юридичних фактів. Наприклад, за розгляду спорів про визнання договору недійсним можна використовувати підхід за призначенням, щоб встановити, чи мали сторони намір укласти дійсний договір, та підхід за відносинами між суб'єктами правовідносин, щоб визначити, чи були сторони рівноправними під час укладання договору.

Отже, класифікація юридичних фактів є важливим інструментом для правової науки і практики. Вона допомагає розуміти різноманітність фактів, які можуть мати значення для правових відносин, а також для

встановлення відповідності між фактами та їх правовими наслідками. Використання різних підходів до класифікації юридичних фактів дозволяє забезпечити повноту та точність аналізу правових відносин. Важливо, щоб вибір підходу відповідав специфіці правових відносин та мав підтвердження в наукових джерелах та практиці. Розуміння класифікації юридичних фактів може бути корисним не тільки для правників, але й для широкого загалу людей, які цікавляться правовою системою та її функціонуванням.

Висновки. Класифікація юридичних фактів є важливою для забезпечення правової точності та правової відповідності. Залежно від виду факту можуть виникати різні правові наслідки, тому необхідно враховувати класифікацію при вирішенні правових питань. Одним з основних завдань класифікації юридичних фактів є розуміння їх природи та взаємозв'язку з правовими наслідками. Наприклад, знання того, що певний факт є фактом діяльності державних органів, може мати значення при вирішенні питань про правомірність видачі дозволу на будівництво або ухвалення рішення суду.

Крім того, класифікація юридичних фактів допомагає визначити, які докази можуть бути використані для підтвердження цих фактів. Наприклад, при доведенні факту діяльності державних органів можуть використовуватися документи, що підтверджують видачу дозволу або рішення суду.

Також класифікація юридичних фактів є важливою для підготовки правових документів, таких як договори, клопотання до суду, апеляційні скарги тощо. Знання виду факту та його правових наслідків дозволяє скласти документи з необхідним рівнем правової компетентності та точності.

Список використаних джерел

1. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. і доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 524 с.
2. Шишка О.Р. Класифікація юридичних фактів за вольовим критерієм: проблема визначення предмета цивільного права. *Проблеми цивільного права та процесу*. Харків. 2017. С. 230-233.
3. Основи правознавства: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / І. Д. Васильків, В. М. Кравчук. Тернопіль : Астон, 2017. 280 с.
4. Киготь Г. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії. *Право України*. 2005. № 7. С. 109 - 112.
5. Харитонов Є.О. Деякі питання класифікації юридичних фактів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. С. 73-81.